

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สวนสาธารณะคือพื้นที่พักผ่อนหย่อนใจซึ่งเป็นองค์ประกอบสำคัญอย่างหนึ่งของเมือง สวนสาธารณะทั่วไปมีลักษณะเป็นพื้นที่สีเขียวที่ร่มรื่น มีการออกแบบพื้นที่เพื่อการเกิดกิจกรรมที่หลากหลาย มีการคำนึงถึงการจัดการสภาพพื้นที่เพื่อให้มีความเหมาะสมกับพฤติกรรมการใช้งาน โดยเฉพาะหากเป็นสวนสาธารณะระดับชุมชนซึ่งตั้งอยู่ในแหล่งชุมชนที่มีผู้อยู่หนาแน่นพื้นที่สวนสาธารณะจะต้องตอบสนองต่อการใช้ของบุคคลต่างเพศและวัยที่มาใช้สวนเป็นจำนวนมาก อาจจะมีพบได้ว่ามีโอกาสของการเกิดปัญหาสภาพพื้นที่ที่ไม่สอดคล้องกับพฤติกรรมการใช้ ซึ่งเรื่องดังกล่าวจะเป็นเหตุที่ทำให้ไม่สามารถใช้ประโยชน์ในพื้นที่สวนสาธารณะที่มีอยู่ให้คุ้มค่า ทั้งๆ ที่พื้นที่มีจำนวนจำกัดอยู่แล้ว

ดังนั้นการศึกษานี้จึงเป็นการศึกษาเพื่อพิจารณาความสัมพันธ์ของสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ของสวนสาธารณะชุมชนกับพฤติกรรมของผู้ใช้สวน โดยจำแนกตามกลุ่มกิจกรรมว่ามีความต้องการหรือลักษณะเฉพาะอย่างไร ทั้งนี้สวนสาธารณะชุมชนในเมืองถือเป็นแหล่งพักผ่อนใกล้บ้านและที่ทำงานสามารถเข้าถึงได้สะดวกซึ่งเอื้อต่อการใช้ในชีวิตประจำวัน มีความเหมาะสมต่อแนวโน้มการพัฒนาให้เกิดมากขึ้นในพื้นที่ของเมืองสอดคล้องกับแผนการจัดหาสวนสาธารณะเพิ่มของสำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร (2545:25-26) ที่เสนอให้จัดหาสวนสาธารณะระดับชุมชนเพิ่มอีก 22 แห่งจากสวนทุกระดับที่ถูกเสนอจำนวน 28 แห่ง ดังนั้นด้วยเหตุผลและแนวโน้มดังกล่าวจึงควรศึกษาผลของความสัมพันธ์ดังกล่าว โดยผลที่ได้สามารถเป็นประโยชน์ต่อการวางแนวทางพัฒนาสวนสาธารณะและพื้นที่เพื่อนันทนาการที่มีลักษณะใกล้เคียงต่อไป

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาสภาพปัจจุบันพฤติกรรมการใช้พื้นที่จริงของผู้ใช้สวนสาธารณะระดับชุมชนจากโครงการที่ใช้เป็นกรณีศึกษาในงานนี้
2. ศึกษาลักษณะการแบ่งพื้นที่ กับการกระจายตัวเพื่อทำกิจกรรมในพื้นที่ของผู้ใช้

3. ศึกษาว่ามีปัจจัยทางกายภาพใดที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้ในแง่การทำการ
กรรม

4. สรุปและวิเคราะห์ผลที่ได้เพื่อแสดง และอธิบายถึงลักษณะปัญหาที่ต้องตระหนัก
และเสนอแนะผลที่ได้ เพื่อหาลักษณะที่สอดคล้องเหมาะสมต่อการจัดการพื้นที่ในสวนสาธารณะ
ระดับชุมชนในเมือง

1.3 คำถามในการศึกษา

สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ ในพื้นที่หนึ่ง ๆ ในสวนสาธารณะมีผลต่อพฤติกรรมการใช้ของผู้
ใช้อย่างไร

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

การศึกษานี้จะศึกษาลักษณะพฤติกรรมการใช้พื้นที่เพื่อกิจกรรมต่างๆ ในสวนสาธารณะ
ระดับชุมชน โดยพิจารณาถึงสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ของพื้นที่ในสวนสัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้
โดยศึกษาจากสวนสาธารณะระดับชุมชนในกรุงเทพมหานครจำนวน 2 แห่ง ซึ่งมีการตั้งเกณฑ์เพื่อ
เลือกพื้นที่ศึกษาโดยพิจารณาจาก

- ขนาดของสวนสาธารณะ
- ตำแหน่งที่ตั้ง
- ลักษณะการให้บริการสาธารณะที่คล้ายคลึง
- ข้อจำกัดการพัฒนาพื้นที่

ประชากรที่ศึกษาเลือกจากผู้ใช้บริการในสวนนั้น โดยศึกษาพฤติกรรมการใช้กับสภาพพื้นที่
ในประเด็น

- การแบ่งพื้นที่สวนโดยมีเกณฑ์การแบ่งพื้นที่คือ เป็นพื้นที่ในสวนที่ระบุตำแหน่งและ
ขอบเขตได้ รวมถึงมีลักษณะเป็นกลุ่มพื้นที่เดียวกันที่สามารถสื่อสารกับผู้ใช้สวนสาธารณะนั้นให้เข้า
ใจได้

- ลักษณะกิจกรรมที่ทำของผู้ใช้สวน

- สภาพที่เกิดของกิจกรรม
- การกระจายตัวของการทำกิจกรรม

พื้นที่ศึกษาในสวนแต่ละแห่ง จะศึกษาพื้นที่สาธารณะทั่วไปของสวน โดยไม่รวมถึงส่วนสำนักงานสวน เรือนเพาะชำ และอาคารบริการสระว่ายน้ำซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่ปิดใช้เพื่อกิจกรรมเฉพาะ

1.5 ข้อตกลงเบื้องต้น

ข้อมูลรายละเอียดที่ศึกษามุ่งเน้นเงื่อนไขการเลือกพื้นที่ด้วยปัจจัยทางสภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ ไม่รวมเงื่อนไขด้านผู้ร่วมใช้สถานที่ ข้อมูลสัมภาษณ์ได้จากกลุ่มกิจกรรมสำคัญ 7 กิจกรรมเท่านั้น โดยกลุ่มกิจกรรมดังกล่าวเป็นกิจกรรมที่พบว่าผู้ใช้สวนเลือกทำในสวนสาธารณะมาก (ตามข้อ 3.2 เกณฑ์การเลือกกิจกรรมศึกษา บทที่ 3) ประกอบกับข้อจำกัดด้านเวลาที่ใช้ศึกษา ดังนั้นจึงใช้กลุ่มกิจกรรมทั้ง 7 สำหรับศึกษารายละเอียด ซึ่งจะ เป็นประโยชน์ต่อการคาดการณ์ลักษณะต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องของกิจกรรมอื่นในสวนสาธารณะระดับชุมชนต่อไปได้

1.6 คำจำกัดความที่ใช้ในการศึกษา

1. ผู้ใช้สวนสาธารณะ หมายถึง บุคคลหรือกลุ่มบุคคลที่มาพักผ่อนใช้พื้นที่ภายในสวนสาธารณะระดับชุมชนทั้ง 2 แห่งได้แก่ สวนเบญจสิริ และสวนสันติภาพ
2. สภาพแวดล้อมทางภูมิทัศน์ หมายถึง บรรยากาศกิจกรรมโดยรวมของพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกับ สภาพที่เกิดของกิจกรรม (Setting) และเงื่อนไขของพื้นที่
3. พฤติกรรมการใช้ หมายถึง พฤติกรรมการพักผ่อนหย่อนใจ และออกกำลังกายที่เกี่ยวข้องกับ สถานที่ที่ทำกิจกรรม ประเภทของกิจกรรม
4. สภาพที่เกิดของกิจกรรม (Setting) หมายถึง ลักษณะที่ปรากฏอยู่ของพื้นที่ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสวนสาธารณะ (Physical condition) เช่น สนามหญ้า ใต้ต้นไม้ สนามกีฬา เป็นต้น

5. เงื่อนไขของพื้นที่ หมายถึง เงื่อนไขด้านความรู้สึก (Perceived condition) ของพื้นที่ ทำกิจกรรมต่าง ๆ ในสวนสาธารณะ เช่น การอยู่ใกล้ทางเข้าออก เป็นพื้นที่กว้าง สามารถเห็นบรรยากาศโดยรอบได้ชัดเจน เป็นต้น

6. กิจกรรมผ่อนคลายเป็น หมายถึง การพักผ่อนหย่อนใจแบบไม่ออกแรง (Passive Activity) โดยมีทั้งที่พบลักษณะการทำคนเดียวส่วนใหญ่ คือ กิจกรรมนั่งเล่น, ชมวิวทิวทัศน์ และกิจกรรมนั่งอ่านหนังสือ และที่พบลักษณะการทำแบบรวมกลุ่มเป็นส่วนใหญ่ คือ กิจกรรมนั่งคุยกับเพื่อน, คนรักหรือครอบครัว กิจกรรมนั่งปิกนิก, ทานอาหาร และกิจกรรมเดินเล่น, เดินคุย

7. กิจกรรมออกแรง หมายถึง การพักผ่อนหย่อนใจแบบออกแรง (Active Activity) คือ กิจกรรมวิ่งออกกำลังกาย และกิจกรรมออกกำลังกายแบบออกแรงน้อย

1.7 วิธีดำเนินการศึกษา

แบ่งขั้นตอนและวิธีดำเนินการดังนี้

1. ขั้นตอนและวิธีเก็บข้อมูล

- 1.1 ศึกษาทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อศึกษาประเด็นปัญหา
- 1.2 พิจารณาเกณฑ์และคัดเลือกสวนสาธารณะชุมชนในกรุงเทพมหานคร เพื่อนำมาเป็นกรณีศึกษา (ตามข้อ 3.1 เกณฑ์การเลือกพื้นที่เพื่อศึกษาบทที่ 3)
- 1.3 ศึกษาองค์ประกอบ ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับโครงการจากเอกสาร และผู้เกี่ยวข้อง
- 1.4 สำรวจเบื้องต้นสภาพพื้นที่ ลักษณะการใช้พื้นที่สวนเพื่อทำกิจกรรมของผู้ใช้สวนโดยการสังเกต และสอบถามเบื้องต้น
- 1.5 นำผลสำรวจเบื้องต้นมาพิจารณาวางแผนโดยละเอียด จัดทำแบบสัมภาษณ์และแผนผังบันทึกกิจกรรม
- 1.6 เก็บข้อมูลการทำกิจกรรมทั่วไป 20 กิจกรรมในพื้นที่สวนสาธารณะทั้ง 2 แห่ง โดยบันทึกลงผังบันทึกกิจกรรมที่เตรียมไว้ และสัมภาษณ์ผู้ใช้สวนจำแนกตามกลุ่มกิจกรรมสำคัญ 7 กิจกรรม โดยใช้แบบสัมภาษณ์ (ตามข้อ 3.2 เกณฑ์การเลือกกิจกรรมศึกษาบทที่ 3)

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

2.1 นำผลการบันทึกกิจกรรมในพื้นที่ที่ได้มาวิเคราะห์ร่วมกับผังโครงการในด้านของสภาพปัจจุบันพฤติกรรมการใช้ การแบ่งพื้นที่และการกระจายตัวเพื่อการทำกิจกรรมของผู้ใช้สวน

2.2 วิเคราะห์ผลที่ได้จากแบบสัมภาษณ์ในด้านการใช้ทั่วไป เงื่อนไขของพื้นที่สภาพที่เกิดของกิจกรรม (Setting) กิจกรรมที่ชอบทำ ความพอใจต่อการใช้สวนในด้านต่าง ๆ และพื้นที่ในสวนกับกลุ่มกิจกรรม

2.3 นำผลที่ได้ทั้ง 2 ส่วน มาวิเคราะห์รวมโดยนำข้อมูลที่ได้จากทฤษฎีและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องมาสรุปเนื้อหาตามประเด็นดังกล่าวด้วย

2.4 สรุปผลการศึกษา

1.8 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงสภาพการใช้กิจกรรมต่าง ๆ ในพื้นที่จริง สภาพปัญหาของการใช้พื้นที่ในสวนสาธารณะระดับชุมชนในเมือง ลักษณะการกระจายตัวของกิจกรรมในพื้นที่สวนและปัจจัยทางกายภาพที่มีอิทธิพลต่อพฤติกรรมการใช้

2. นำผลการศึกษาใช้เป็นข้อพิจารณาเพื่อประกอบ แนวทางการออกแบบจัดสร้างสวนสาธารณะระดับชุมชนที่จะเกิดขึ้นใหม่ รวมถึงการปรับปรุง เพิ่มศักยภาพของสวน หรือพื้นที่ที่มีลักษณะการใช้เชิงนันทนาการเพื่อประโยชน์สูงสุดต่อไป